

KOKEMÄKI, HAISTILA, ORJAPAASI

Metallikautisen hautaraunion
kaivaus. Turun yliopisto,
arkeologian osasto/ Tapani
Tuovinen 1980.

Kokemäki, Haistila, Orjapaasi

Metallikautisen hautaraunion kaivaus
16.6.-16.7.1980

Maanomistaja: rva Aino Holppi ja Toivo Nestor
Holpin oikeudenomistajat, os. Simula,
32800 KOKEMÄKI, puh. 939-60004.
Pisku RN:o 2¹⁸.

Peruskartta 1134 12 KOKEMÄKI, pain. 1978
peruskoord.:

x = 6797 22

y = 571 62

z = +65.3 (kiintopiste, vl = 110)

sektoreiden origopiste, kantakoord.järj.:

x = 797218.6

y = 571623.4

Paikalta saadut löydöt: TYA 172:1-36, pronssi- ja
rautaesineitä, palaneita luunsiruja, kera-
miikkaa, piitä, kvartssia, näytteet

Aikaisemmat tiedot:

inv. kert. Theodor Schvindt 1901;

inv. kert. Esko Sarasmo 1946, pronssik.

n:o 5, s. 8-9

Kertomukseen kuuluu:

6 karttaliitettä,

10 valokuvaliitettä ja kuvatekstit

Valokuvat: neg.TYA F 3317-3379,

diat TYA D 47:1-47

1. JOHDANTO

Turun yliopiston arkeologian osasto tutki 16.6.-16.7.1980
välisenä aikana Kokemäen Haistilan Orjapaaden metallikautisen
hautaraunion tarkoituksenaan mm. pyrkiä ajoittamaan sijainnil-
taan ja näkyviltä rakenteiltaan mielenkiintoinen muinaisjään-
nös. Kaivaus rahoitettiin Kokemäen kaupungin myöntämällä

15000 mk:n määrärahalta ja valtion työllistämistuella. Kaivajina oli 10 osapäiväistä valtion työllistämistuella palkattua kokemäkeläistä nuorta työntekijää sekä 8 päivän ajan kolme koululaista. Kartanpiirtäjänä toimi fil.yo Markku Teinonen.

2. MUINAISJÄÄNNÖKSEN YMPÄRISTÖ

Orjapaaden hautaraunio sijaitsee 2.35 km Kokemäen kirkosta pohjoisluoteeseen (NNW 332°), 2.5 km:n pituisen SSE-NNW-suuntaisen kalliopaljastumaselänteen eteläpäässä, selänteen korkeimmalla kohdalla 65 m:n korkeudessa (kartta 6). Korkeusero SW-puolen lähiympäristön tasankoon on 30 m, ja kalliolta avautuu laaja näköala Kokemäenjoen laaksoon (neg. 3320-3324). Kalliopaljastuma, jolla raunio sijaitsee, on huuhtoutunut paljaaksi 4.3 ha:n alalta tasovyöhykkeeltä 45-65 m mpy. Rauniota ja sen lähiympäristöä lukuunottamatta kalliopaljastuman laki on lähes kivetön. Kallion rinne on korkein ja jyrkin raunion länsipuolella (kartta 1). Kallion päällä oleva puusto on harvaa: matalia koivuja ja mäntyjä (neg. 3320, 3322). - Pohjoisessa selänne madaltuu, ja moreeni peittää siellä kallioperän. Moreenipeite myös reunustaa kalliopaljastumaa rintteiden alaosissa. Raunion lähistössä moreenipeite on paksuimmillaan itärinteellä.

Kallion itäpuolella oleva maasto, jonka ohut savikko erottaa Orjapaadenkalliosta, on maaperältään moreenia, joka kasvaa kuusivaltaista MT-metsää; paikoin esiintyy rehevämpiäkin habitaatteja. Tässä maastossa, metsänreunassa, on Uhrilähde-niminen lähde. - Kokemäenjoki kiertää kaakkoispuolelta kalliopaljastumaselänteen jatkeena olevan niemen ja kääntyy virtaamaan kallioperän heikkousvyöhykkeeseen muodostuneen viljellyn hienosedimenttialueen läpi. Tämä alue on joen eteläpuolella silttipitoista savea, pohjoispuolella, Orjapaadenkallion molemmin puolin, puhtaampaa savea. Luoteessa on noin 380 ha:n laajuinen rahkavaltainen turvesuo, Harjunsuo (kartta 6).

Raunion vieressä on valtion sorasiilo. Itse raunio on yksityisomistuksessa olevalla maalla, entisellä Piskun tilalla, jolla on ollut omistusta Orjapaadenkalliolla ainakin vuodesta 1799 alkaen: tällöin Piskun tila sai Orjapaaden jaossa 0.48 ha

maata. Tämän vuosisadan vaihteessa, ilmeisesti vuosina 1882 ja 1905, venäläinen topografikunta suoritti maalla geodeettisia mittauksia. Tällöin mahdollisesti liikuteltiin rauniossa olleita kiviä kolmiomittaustornin tukemiseksi — ainakin raunie oli jo Th. Schvindtin käydessä paikalla 1901 "hajotetussa tilassa". Kokemäkeläisen muistitiedon mukaan venäläisten rakentamaa tornia rakennettiin edelleen vuoden 1918 tapahtumien yhteydessä, jolloin tornin jalat kuuluvat olleen kivikasoilla tuetut, ja on todennäköistä, että nämäkin kivet nostettiin rauniosta. Joka tapauksessa raunion N- ja E-puolella on edelleenkin hajallaan lohkareita kalliolla ja turpeessa. — On vielä kolmas huomioon otettava historiallinen seikka: Orjapaaden huippu on ollut perinteellinen helavalkeiden pitopaikka. Puuhiilen hiukkasten esiintyminen raunion N-reunassa pintaturpeessa voidaan yrittää selittää tämän seikan avulla.

3. MENETELMÄT

Rauniota peittänyt kasvillisuus ja maatumaton turve poistettiin, ja raunio jaettiin neljään 90° :n sektoriin siten, että profiililinjat kulki pitkittäin paasiarkun jäännösten läpi suuntaan SSE — NNW (Nel = $146.5^{\circ}/326.5^{\circ}$); toinen profiililinja oli tätä vasten kohtisuorassa ja sijainniltaan pyrki luonnehtimaan kalliopohjan muotoa. Sektorit nimettiin päällmansuuntien mukaan ja purettiin järjestyksessä N-E-W-S pohjakerrokseen asti siten, että paasiarkun jäännöksiä ei purettu vielä sektoreiden purkamisen yhteydessä, vaan ne kaivettiin tasossa omana yksikkönään pitkittäin kahtia jaettuna kaivauksien loppuvaiheessa. Kivien välissä oleva humus kaivettiin lastoilla. Pohjakerrokseksi määriteltiin vain kalliota vasten olevat tai siitä alle 10 cm:n paksuisen humus- ja/tai sorakerroksen erottamat suuret (≥ 25 kg) kivet, ja pohjakerros kartoitettiin tilanteessa, jossa humus ja sen seassa olevat pienet kivet oli poistettu.

Ennallistusvaiheen kustannusten vähentämiseksi kiviaines siirrettiin takaisin takakaivurilla, ja ennallistus viimeisteltiin käsin. Paasiarkku täytettiin ladelmalla ja paadet tuettiin pystyyn molemmin puolin. Työvaiheiden aikataulu aiheutti sen,

että koneellinen kiviensiiirto tehtiin paasiarkun jäännösten kaivamisen vielä ollessa kesken; tästä johtuu valokuvissa neg. 3371-3376 vallitseva tilanne. Pohjakehät jätettiin paikoilleen raunioon.

Kaivauksen vaaituskiintopiste mitattiin trigonometrisesti maanmittaushallituksen pisteestä 3M773122 (h = + 35.432 N60).

4. HAVAINNOT JA TULKINTOJA

4.1. Tiivistelmä

Tutkittu muinaisjäännös oli pyöreähkö 239 m²:n suuruinen hautaraunio, jonka halkaisija S-N-suuntaan oli 18.5 m ja W-E-suuntaan 19.5 m. Sen nykyinen korkeus oli 10-45 cm. Kun mitattiin raunion korkeus eri puolilta 48:sta pisteestä, saatiin raunion resentiksi keskimääräiseksi korkeudeksi 25 cm. Suurin vaaituslukujen erotus oli kuitenkin 1.71 m. Kivet olivat enimmäkseen särmikästä moreeniainesta, ja pintakiveys koostui pohjakerrosta selvästi pienemmistä kivistä. Pohjakiveyksen suurien kivien koko vaihteli välillä 30-200 kg. Raunion kerrosrakenne kaivausteknisessä mielessä muodostui pintakerroksesta (kiveystä, turvetta ja kariketta), välikerroksesta (kiveystä, kariketta ja humusta) ja pohjakiveyksestä. Tärkeimmät rakenteet olivat kaksi pohjakehän osaa, paasiarkku primaarihautauksineen ja 4 perifeeristä sekundaarista polttohautausta.

4.2. Hautaraunion kunto ennen tutkimuksia

Ennen kaivauksia hautaraunio oli suurimmaksi osaksi turve- ja karikekerroksen peittämä ja kasvoi matalia katajia (kuva 3, neg. 3317-3319). Paasiarkun pystypäädet olivat näkyvissä (neg. 3318, 3319). SW-~~assa~~ssa oli matala kuoppa. Näkyvissä olivat kivet olivat enimmäkseen irtaimia, ja jo tässä vaiheessa oli nähtävissä, että raunion pintaan oli jäänyt valikoituneesti pieniä kiviä. W- ja S-sektoreiden rajalla oli kallionpintaan asti ulottuva kuoppa, jonka halkaisija oli noin metri

(kartta 2). Lähinnä raunion S-reunasta oli valunut kiviä 1-4 metriä rauniosta alamäkeen. Paasiarkun E-puolella, sen vieressä, oli pieni kuoppa. - Theodor Schvindtin vuonna 1901 raportoima havainto, jonka mukaan raunio mahdollisesti koostuisi kolmesta yhteensulautuneesta rauniosta, ei saanut minäkäänlaista tukea eikä selitystä. Esko Sarasmon raunioon vuonna 1946 kaivamien koekuoppien paikkoja ei onnistuttu enää havaitsemaan.

4.3. Kiveykset ja kerrokset

Pintaturvetta ja kariketta poistettaessa löydettiin moderneja esineitä aina 10 cm:n syvyydelle asti, ja raunion N-reunan ulkopuolella olevassa turpeessa esiintyi heti pinnan alla puuhiilen hiukkasia (kartta 2, vrt.s. 4).

Raunion pintakerroksen kivien koko näennäisesti vaihteli suuresti välillä 0-75 kg, ja pienet teräväsärmäiset kivet (≤ 10 kg) vallitsivat. Tämä johtui todennäköisesti siitä, että käytettäessä nykyaikana raunion kiviä on valittu suurempia kiviä, ja pienet ovat näinollen rikastuneet raunion pintakerrokseen. Jäljellä olevat suuret kivet, jotka näkyivät pintakerroksessa, kuuluivat suurelta osin pohjakiveykseen. Toisaalta pieniä kiviä oli selvästi syntynyt myös rapautumisen kautta. - Pintakerroksen kivet olivat, varsinkin N-reunassa, yhden pienistä kivistä (≤ 4 kg) koostuvan kerroksen paksuisena halmana. Kiveys jatkui lisäksi kolmisen metriä suuntaan NNW kahden ohuen sammalturpeen sitomana kielekkeenä, jotka olivat kallion painanteiden suuntaisia ja tästä syystä todennäköisesti sekundaarisia. Pintakiveys oli tasaisinta raunion SW- ja W-laidassa, jossa kivet olivat enimmäkseen kokoluokkaa 2-20 kg. Pintakerroksen pinnanmuoto osoittautui noudattavan suurin piirtein alla olevan kalliopohjan pinnanmuotoa.

N-sektorin pintakiveys oli tiivistä, ja raunio kohosi korkeimmilleen N-sektorissa olevan pohjakehän tienoilla. E-sektorin pintakiveyksessä oli suhteellisesti runsaimmin pieniä kiviä (≤ 4 kg) raunion reunassa. Sektorin keskellä oli S-N-suuntainen alue, jolla pintakerroksen alta paljastui kalliopohja. - W-sektorin kiveys koostui suurelta osin pelkästä ohuesta pintakiveyksestä, jonka alla oli heti kalliopohja.

W-sektorin kiveys oli paksuimmillaan kalliassa olevan painauman kohdalla (kartta 5). S-sektorissa kiveys oli paksuimmillaan, pinnaltaan kupera, paasiarkun W-puolella polttohaudan 1 paasiarkun ulkopuolelle ulottuvalla alueella.

N-, E- ja S-sektorissa voitiin erottaa ohut välikerros, joka koostui vaihtelevankokoisista kivistä sekä humuksesta. Leimautavaa oli, että humuksessa runsaana esiintyvät pienet kivet (≤ 4 kg) olivat särmikkäitä, osittain hauraita ja rapautuneita. Pikkukivien ja soran sekaisen humusvälikerroksen paksuus oli 5-20 cm.

Pohjakiveyksen muodostivat noudatetun määritelmän mukaan suuret kivet, joiden pohjapinta oli kalliota vasten tai vain ohuen maakerroksen päällä. Niiden koko oli luokkaa 20-100 kg, yksittäiset suurempiakin. Joidenkin N-sektorin pohjakivien alla oli vielä pieniä alle 2 kg:n kiviä kalliota vasten. Tasaisinta pohjakiveys oli S-sektorissa (20-60 kg, yksittäiset suurempiakin). Pohjakiviä oli noin 190, ja niistä oli 30 (16 %) selvästi pyörityneitä, loput 84 % särmikkäitä, päällisin puolin luokiteltavissa moreeniainekseksi.

S-sektorin reunassa oli neljä 40-150 kg:n kiveä reunan suuntaisessa rivissä (neg. 3359). W-sektorin SW-osassa oli pohjalla 10-20 cm:n paksuinen löydötön maaton turvekerros kallionkolossa, jonka pohja oli voimakkaasti rapautunut.

N-sektorista tavattiin pitkistä kallionuurteesta lähes S-N-suuntainen nokipitoinen kerros, jonka syvyys oli 15-20 cm ja pituus N-sektorissa 3.5 m. Uurteen poikkileikkaus oli V:n muotoinen. Kerros oli mustaa nokista massaa hiekan ja humuksen seassa. Kerroksen yläraja oli 35-40 cm raunion pinnasta, mutta modernit esinelöydöt nokikerroksen päällä olevasta humuksesta osoittavat myös resentin karikkeen ilmeisesti ulottuneen lähelle nokikerrosta. - Paasiarkun E-puolella oli toinen nokipitoinen kerros, joka löydettiin lähes S-N-suuntaisen syvän kallionuurteen pohjalta. Sen suurin paksuus oli 13 cm, ja se sijaitsi suurten paasiarkkia reunustavien pohjakivien alla (neg. 3342, 3344).

Raunion NE-reunassa kiveys painui kalliossa olevaan metrin syvyiseen kuoppaan, jossa kerrosjärjestys oli seuraava:

pintakerros (kiviä, osittain turpeen ja karikkeen peitossa);

välikerros (suuria kiviä, humusta, yksi moderni löytö);

turvekerros, jossa suuria kiviä aina 200 kg:aan asti;

kallio (kartta 5, neg. 3339).

Turvekerroksen paksuus oli 30-40 cm, ja alimmassa tasossa turve oli melko pitkälle maatonuturvetta (H7-H8). Turvekerroksen ala oli 15 m², josta 12 m² N-sektorin alueella ja 3 m² E-sektorissa, ja tilavuudeksi tulisi näinollen muutama m³ ottaen huomioon, että turpeessa oli poikkeuksellisen suuria kiviä, joista suurimmat olivat aivan kalliota vasten (kartta 3). E-sektorin puolella turpeessa oli enemmän kiviä kuin N-sektorissa.

Raunion alla oleva kalliopohja muodostui 3-7 m leveästä selän-teestä ja sen molemmiin puolin olevista altaista, jotka kaikki olivat Orjapaadenkallion yleisen suunnan mukaisesti SSE-NNW-suuntaisia. Raunion NW-osassa ja NW-puolella kallionpinta oli silokalliota ja vastaavasti suojapuolella raunion SE-osassa ja SE-puolella rosoista ja porrastunutta. (kartta 5). Kallion korkein kohta oli 13 m pohjoiseen raunion sektoriorigosta.

4.4. Pohjakehät

Pohjakiveyksestä erotettiin kaksi pohjakehää, N- ja S-sektoreissa. Pohjakehän 1 kivistä seitsemän oli näkyvissä jo pintakerroksessa (kartta 2, neg. 3334). Pohjakehä 1 koostui 10:stä kalliopohjaa vasten asetetusta 50-120 kg:n kivistä, jotka muodostivat 6.7 m:n pituisen neljänneskaaren sisäkehän N-sektoriin (kartta 3, kuva 5, neg. 3358, 3360, 3368). Kaaren säde oli n. 3.0 m:n pituinen, ja sen ajateltu keskipiste sijaitsi suunnilleen puolen metrin päässä paasiarkun N-kulmasesta N. Polttohaudat 2 ja 3 jäivät kehän ulkopuolelle; tosin myös kehän sisäpuolelta löydettiin yksittäisiä palaneita luunsiruja. Tehdyt havainnot viittaavat siihen, että kehä ei ollut enää ehjä, vaan katkesi kesken molemmista päistään. Myötäpäivään luettuna eli suunnassa W-E kehäkivien mitat olivat (cm):

70 x 45 x 25,
 70 x 35 x 30,
 65 x 60 x 30,
 60 x 35 x 15,
 100 x 55 x 20,
 85 x 50 x 25,
 125 x 55 x 25,
 55 x 45 x 20,
 70 x 40 x 45,
 110 x 45 x 25.

Pohjakehä 2 S-sektorissa oli 11:n kalliopohjaa vasten asetetun 30-120 kg:n kiven muodostama sisäkehän kaaren osa, joka oli lähes puolikaaren eli 8.1 m:n pituinen (kartta 3, kuva 6, neg. 3352, 3357, 3365, 3367). Kaaren säde oli n. 3.4 m:n pituinen, ja sen ajateltu keskipiste sijaitsi suunnilleen paasiarkun keskellä. Kehän kaari oli katkelmallinen, eikä sen ajateltu jatke yhtynyt pohjakehän 1 päähän, vaan sen suunta jatkui pohjakehän 1 sisäpuolelle. Kun pohjakehien päiden välille kuitenkin jäi 3.0 m:n etäisyys, jäi sitovasti osoittamatta, oliko kysymys kahdesta erillisestä sisäkehästä vai ei. Polttohaudat 4 ja 5 jäivät pohjakehän 2 ulkopuolelle. Pohjakehän 2 kehäkivistä 8 oli näkyvässä raunion pintakerroksessa. W-sektorin puoleisessa päässä kehä katkesi kesken, eikä E-sektorin puoleisessa päässä ollu laajaa tulkinnanvaraa, mutta tässä päässä kehän pään lähellä olevaa pohjakiveystä oli silti enemmän. Myötäpäivään luettuna eli suunnassa SE-NW kehäkivien mitat olivat (cm):

70 x 40 x 15,
 70 x 40 x 20,
 65 x 45 x 25,
 100 x 50 x 10,
 110 x 75 x 25,
 70 x 30 x 30,
 50 x 35 x 30,
 70 x 45 x 25,
 50 x 25 x 25,
 75 x 35 x 30,
 55 x 55 x 30.

4.5. Hautaukset ja löydöt

4.51. Paasiarkku ja polttohauta 1

Paasiarkun jäännökset koostuivat 9:stä pystyyn nostetusta paadesta, jotka muodostivat SSE-NNW-suuntaisen katteettoman rakenteen (kartat 2-5, kuvat 7-11, neg. 3353-3357, 3369-3378). Paasiarkun suunta oli siis sama kuin kalliopaljastuman yleissuunta. Paasiarkun jäännösten pituus mitattuna paaden 5 ulkoreunasta paaden 9 ulkoreunaan oli 3.85 m ja paaden 5 sisäreunasta paaden 9 ulkoreunaan 3.60 m. Arkku oli SSE-päästä avoin. Ulkoleveys oli 1.5-1.6 m ja sisäleveys 1.1 m; E-seinämä oli suora ja W-seinämä ulospäin kuperasti kaartuva. Paasien pituudet, leveydet ja korkeudet olivat tässä järjestyksessä luettaina seuraavat (cm)(vrt. kartat 3 ja 4):

- paasi 1. 60 x 20 x 65,
2. 90 x 30 x 60,
3. 55 x 25 x 55,
4. 105 x 30 x 55,
5. 70 x 25 x 40 (yläreuna lohjennut),
6. 55 x 25 x 50,
7. 75 x 30 x 40,
8. 80 x 30 x 60,
9. 80 x 25 x 115 (vinossa asennossa).

Särmikkäät, noin 60-120 kg:n paadet pysyivät pystyssä ympäröivän kiveyksen tukemina joko ilman varsinaista tukea tai alle työnnettyjen kiilakivien tukemina. W-reunassa paaden 2 alla oli kolme kiilakiveä, joista kaksi päällekkäin, sekä paaden 4 alla kaksi kiilakiveä. Kiilakivet oli taitavasti sovitettu kallion ja paaden väliin niin, ettei edes linkkuveitsen terä mahtunut rakoon, klassista sanontaa soveltaakseni (neg. 3354-3356).

Paasiarkun sisäpuolella oli keskimäärin 30 cm:n paksuinen kiveys, joka koostui kahdesta kerroksesta:

- pieniä kiviä (\leq 4 kg), turvetta ja kariketta;
- pohjakiveys, löytötaso ja humuskerros.

Alinna oli sileä kallio (neg. 3369-3376). Pohjakiveyksessä oli keskikokoisia kiviä (\pm 3-10 kg), jotka olivat kahta poikkeusta lukuunottamatta säännötöntä täytekieveystä humuskerroksessa pohjapinnat kalliota vasten. Nämä poikkeukset olivat kaksi arkkuun nähden poikittain olevaa pitkää kiveä noin 5 cm:n paksuisen humuskerroksen päällä. Kivien mitat olivat 85 x 20 x 25 cm ja 90 x 25 x 15 cm, ja N-puoleisen kiven alla oli vielä pieni kiilakivi. Molemmat kivet oli asetettu siten, että paasiarkun E-puoleiseen sisäreunaan jäi 15 ja 20 cm:n levyiset aukot. Kivet erosivat kokonsa ja muotonsa puolesta aivan selvästi muusta paasiarkun sisäpuolisesta kiveyksestä, ja ne olivat ilmeisesti jakaneet paasiarkun kolmeen kammioon, joista kahden säilyneen pinta-alat olivat 1.2 m² ja 0.5 m². Suurempi kammiö oli pohjakaavaltaan neliömäinen ja pienempi puolisuunnikkaan muotoinen. Kolmas kammiö, jonka laajuus arkun SSE-pään avoimuuden vuoksi ei ollut mitattavissa, on ilmeisesti ollut ainakin pienemmän säilyneen kammion kokoinen. Vastaavaa kammioihin jakautumista ei voitu havaita palaneiden luunsirujen jakautumisessa. Palaneita luunsiruja löydettiin myös poikkikivien, etenkin N-puoleisen, alta.

Palaneita luunsiruja, joiden tulkittiin kuuluvan raunion primaariseen keskushautaukseen, polttohautaan 1, löydettiin sekä paasiarkun pohjakerroksesta että arkun ulkopuolelta (kartta 3) yhteensä 11.2 m²:n alueelta. Tulkinnan mukaan siis primaarihautauksen pinta-ala on peräti 5 % raunion resistentistä pinta-alasta. - Paasiarkun sisäpuolella olevalla alueella palaneiden luunsirujen (TYA 172:6, massa 1610 g) löytötaso - tai oikeammin löytökerros - oli lähinnä pohjakivien välissä olevassa humuskerroksessa (kartta 5, neg. 3373). Paasiarkun W-reunassa palaneita luunsiruja kylläkin tavattiin jo heti pintakiveyksessä olevasta karikkeesta ja osittain maatumesta humuksesta. Löytöintensiteetti oli suurin syvemmillä tummassa humuskerroksessa, joka paikoin, missä palaneita luunsiruja esiintyi runsaasti, oli värjäytynyt harmaaksi (TYA 172:30).

Polttohauta 1 ulottui paasiarkun W-reunassa arkun ulkopuolelle 2.1 m²:n verran. NW-reunastaan palaneiden luunsirujen alue laskeutui matalaan kallion muodostamaan altaaseen, jonka NW-, W- ja SW-reunat olivat jyrkät. Tässä osassa polttohautaa 1 palaneet luunsirut löytyivät jo noin 5 cm pintatason alta

karikkeesta ja humuskerroksesta kivien päältä ja välistä. Luunsirulöydöt jatkuivat pohjakallion pintaan asti, ja löytöintensiteetti oli suurin paasiarkkia reunustavien pohjakivien alla. Palaneita luunsiruja oli siten n. 26 cm:n paksuisessa kerroksessa paasiarkun W-sivustalla, sen ulkopuolella.

Haudan luunsirujen levinnän itäisin reuna oli paasiarkun E-reunan ulkopuolella kallionuurteessa, joka kulki paaden 9 alta (kartta 3, neg. 3344, 3342). Palaneet luunsirut olivat uurteen pohjalla olevan nokipitoisen kerrostuman (ks.s. 7) päällä humuskerroksessa. Uurre oli täytetty suurilla (20-150 kg) kivillä, ja kiveyksen paksuus oli 0.7-0.9 m mitattuna paasiarkun täytekiveyksen pinnasta.

Palaneita luunsiruja löydettiin myös paasien, erityisesti paaden 3, alta, ja se, että polttohauta 1 toistaiseksi tulkitaan yhdeksi suureksi keskushautaukseksi, perustuu palaneiden luunsirujen lewintään ja tähän yksityiskohtaan.

Polttohautaan 1 tai sen osaan liittyvät antimet löydettiin odottamattomasta paikasta paasiarkun SE-ulkolaidalta 40 cm:n päässä paadesta 1. Antimet olivat pronssipinsetti, pronssinen partaveitsi ja kaksi piitä (TYA 172:1-4, neg. 3377, kuva 19), ja niihin liittyi intensiivinen palaneiden luunsirujen esiintyminen (TYA 172:5). Esineet olivat kämmenen kokoisella alalla sora- ja hiekkakerroksessa, jossa oli myös humusta ja joka oli värjäytynyt puhtaanharmaaksi palaneiden luunsirujen alueella. Esineet ja osittain maakerros, jossa ne olivat, sijaitsivat S-N-suuntaisessa 15 cm:n syvyisessä ja 100 cm:n pituisessa uurteessa kallionpinnassa, ja alinna uurteen pohjalla oli heikko nokikerrostuma (neg. 3378, TYA 172:34).

Paasiarkun ja polttohaudan 1 alla oleva kallionpinta muodosti paasiarkkia hiukan suuremman, vaakasuoran ja tasaisen kallionkielekkeen. Sitä reunustivat kaksi arkun pituussuuntaista kallionuurretta, joiden syvyys E-puolella oli 0.4-0.6 m ja W-puolella 0.3-0.5 m, ja W-puolella oleva 4.5 m:n pituinen uurre kääntyi arkun SE-päässä poikittain arkun pituussuuntaan nähden (kartta 3, kuvat 7, 10, neg. 3344, 3353, 3357, 3375). Suuntaan SSE työntyvän kielekkeen ala oli vajaat 10 m². Kielekkeen sinänsä on tietysti mannerjään liikkeen muodostama, mutta

en pidä paasiarkun sijoittamista sille sattumana, sillä kallion huipulla kyseinen kohta on soveltuvin vaakasuoja ala, ja on myös todennäköistä, että kieleke on määrännyt paasiarkun suunnan.

4.52. Perifeeriset polttohaudat 2-5

Muuallakin rauniossa palaneet luunsirut esiintyivät lähes aina kalliota vasten olleessa hyvin sorapitoisessa vaaleassa humuskerroksessa, joka oli tumman humuskerroksen alla.

Polttohauta 2 erotettiin N-sektorissa, pohjakehän 1 ulkopuolelta, läheltä raunion resecttiä reunaa. Haudassa oli noin 0.6 m^2 :n alalla 26 g palaneita luunsiruja sekä keramiikkaa. Löydöt tavattiin suuren pohjakiven alta ja SE-puolelta (TYA 172:8,9, kartta 3, kuva 15, neg. 3336, 3360). Polttohaudan 2 alueella maa oli humusta, jossa oli pieniä kiviä, soraa ja melko paljon maatumatonta kariketta. Haudan alla ja SE-puolella oli pienen kalliionuurteen pohjalla noin 0.5 dm^3 puhtaanharmaata silttipitoista hiekkaa. Löytöalueella maassa esiintyi myös hiukan puuhiilen hiukkasia; itse luuaines on kuitenkin puhdasta. Kalliopohja muodosti haudan kohdalla 20 cm:n syvyisen loivan notkon, jonka halkaisija oli metri.

Polttohauta 3 löydettiin raunion nykyisestä NNW-reunasta: ensinnä saatiin talteen pronssinen rannerengas noin 100-kiloisen kiven kupeesta (TYA 172:10, kartta 3, kuvat 16 ja 18, neg. 3335, 3338). Esine oli välittömästi pintasammaleen alla, 5 cm syvällä. Rannerenkaan vierestä, 10 cm syvemältä, löydettiin pienialainen (0.2 m^2) palaneiden luunsirujen esiintymä (TYA 172:11, kuva 16, neg. 3338). Luunsiruja saatiin talteen 80 g. Löytötaso oli humuskerroksessa, hyvin lähellä kallion pintaa.

Polttohaudasta 4, joka löydettiin W- ja S-sektoreiden rajalta, saatiin talteen 120 g palaneita luunsiruja 0.5 m^2 :n alalta (TYA 172:13, kuva 17, neg. 3351, 3352). Sen läheisyydestä löydettiin myös pronssilangan pala (TYA 172:15) 10 cm pinnan alta, mutta sen mahdollinen yhteys hautaukseen jäi epävarmaksi. Samassa yhteydessä tavattiin myös täysin modernia pullolasia.

Polttohauta 5 oli S-sektorissa suureksi osaksi raunion nykyisen kiveyksen ulkopuolella kalliota peittävässä ohuessa sammalkerroksessa. Noin 0.9 m^2 :n alalta saatiin talteen 70 g palaneita luunsiruja (TYA 172:14).

4.53. Muut löydöt

Tärkeimmät muut löydöt olivat hajallaan eri puolilta rauniota tavatut palaneet luunsirut (TYA 172:22-26) ja muutamat saviastianpalat (TYA 172:21) ja kvartsit sekä rautainen nuolenkärki (TYA 172:17), joka löydettiin vailla todettavaa yhteyttä mihinkään hautaukseen (kartta 3).

4.6. Koekaista

Rauniosta 24 m NNE kaivettiin 6 m:n pituinen SE-NW-suuntainen koekaista pienialaiseen kallioaltaaseen muodostuneeseen suohon, jonka turvekerrostuman paksuus oli 0.2-0.8 m (neg. 3343). Koekaista oli löydötön, mutta turvekerrostumassa oli pinnasta alkaen eri tasoilla avatun koekaistan alueella runsaasti kiviä - 17 kpl/m^2 - jotka mielestäni ovat alloktonista alkuperää ja selitettävissä rauniosta peräisin oleviksi. Koekaistan SE-pään sijainti: $x = 797241.8$, $y = 571629.3$, $h = 63.2-63.7$ (vastaavat vaaitusluvut 269-317).

Turussa 25.10.1980

Tapani Tuovinen
 Tapani Tuovinen
 opiskelija
 kenttätyöt

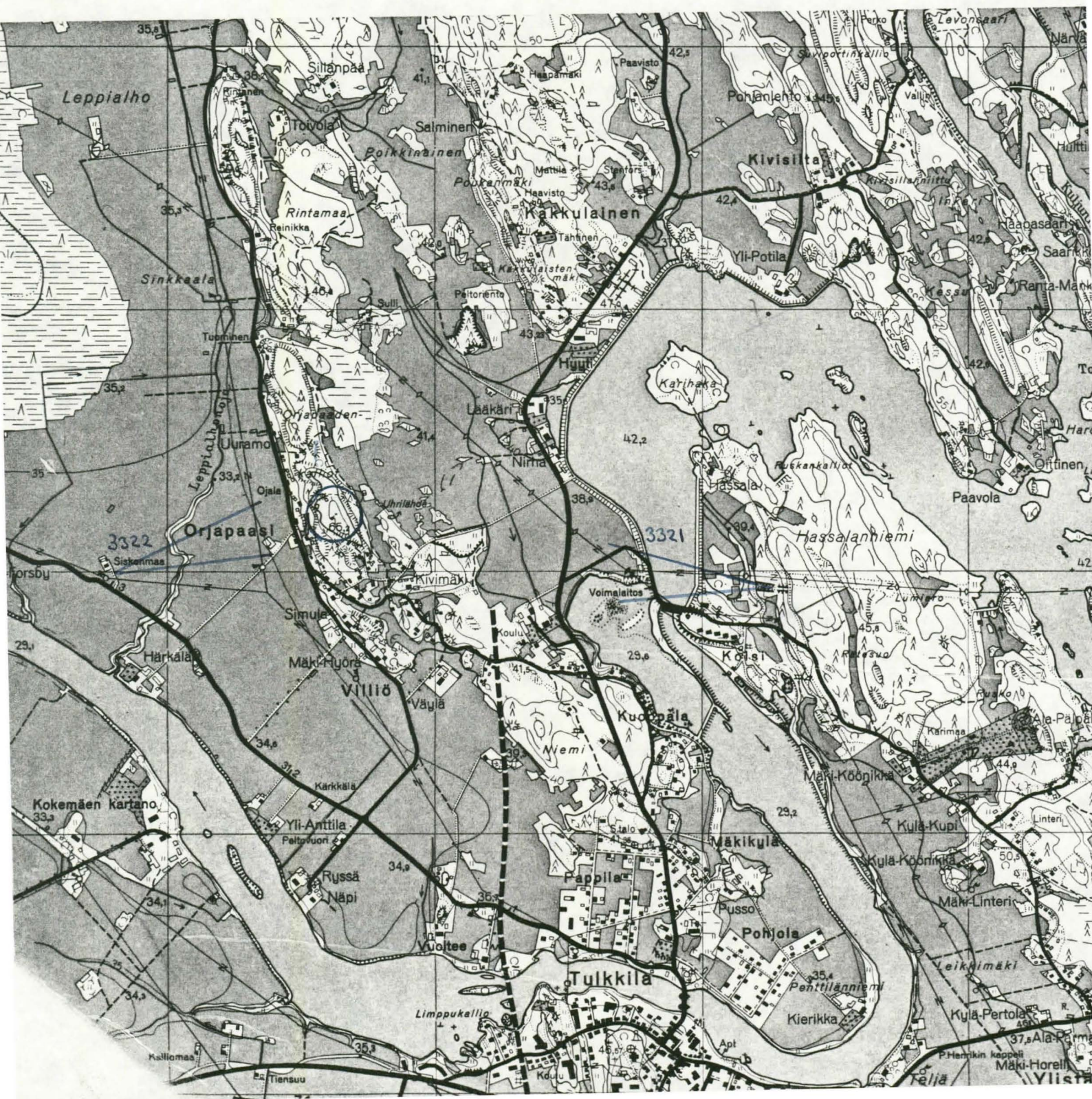
Unto Salo
 Unto Salo
 professori
 kaivauskertomuksen
 tarkastaja

KOKEMÄKI
HAISTILA
ORJAPAASI 1980

KARTTA 6

Ote peruskartasta 1134 12

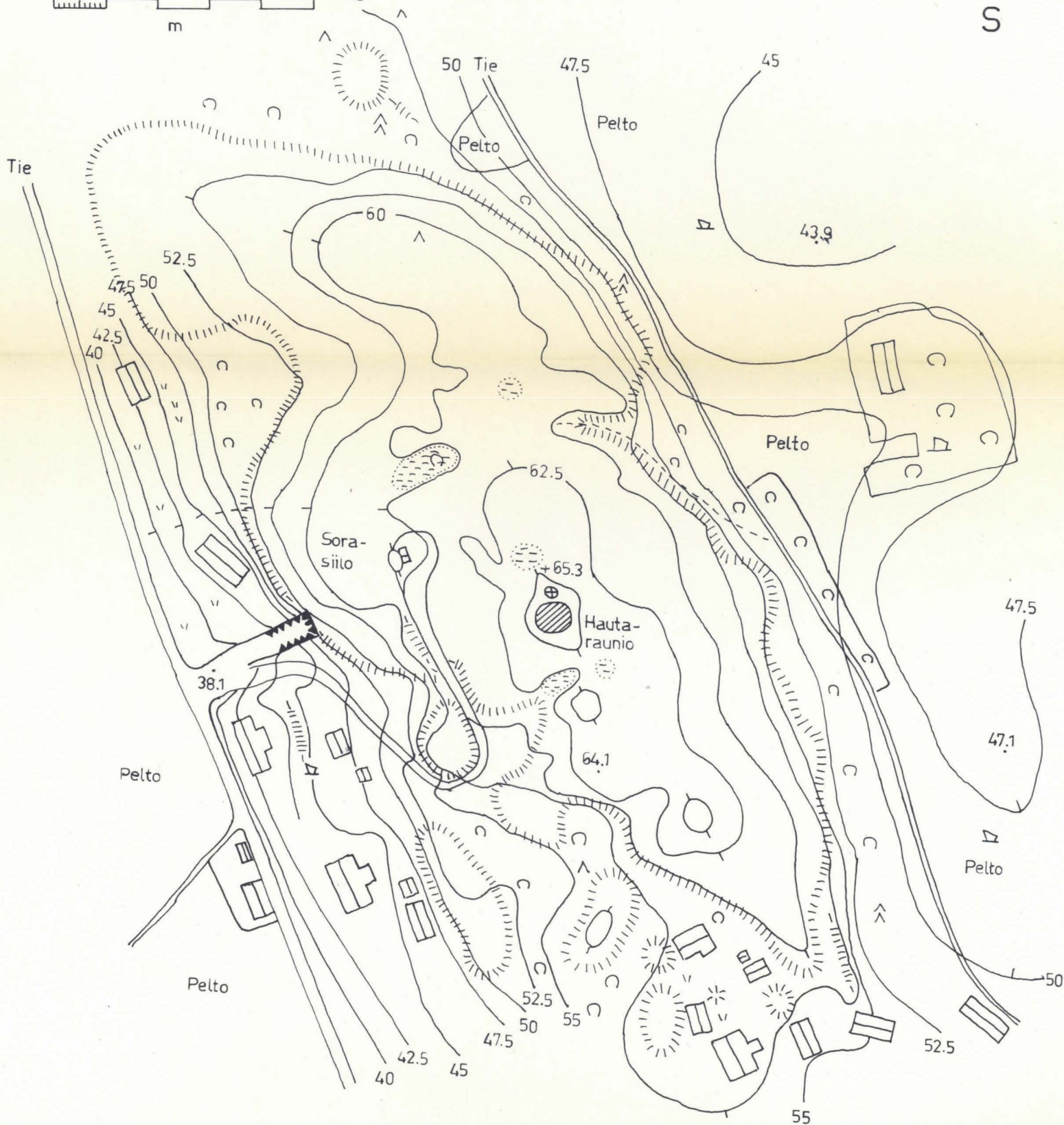
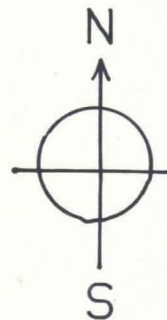
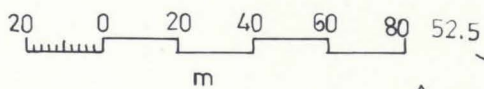
MK 1:20000

KOKEMÄKI
HAISTILA
ORJAPAASI
1980

Turun yliopisto
Arkeologian osasto
Piirt. T. Tuovinen

Kartta 1
Yleiskartta
MK 1:2000

LIITE 17

KOKEMÄKI, HAISTILA, ORJAPAASI 1980

Tekstit mustavalkonegatiiveihin TYA F 3317-3379. Valok.

Tapani Tuovinen 14.6.-16.7.1980.

- 3317 Raunio N ennen tutkimuksia. Vas. laidassa paasiarkun jäännökset, taustalla Kokemäenjoen laaksoa Peipohjan kohdalla. Sama kuin D 47:1.
- 3318 Raunion paasiarkun jäännökset S ennen tutkimuksia. Sama kuin D 47:2.
- 3319 Sama NE. Taustalla Kokemäenjoen laaksoa Kokemäenkartanon kohdalla. Sama kuin D 47:3.
- 3320 Yleiskuva NNW. Raunio sijaitsee kalliopaljastuman ylimällä kohdalla, kuvan keskellä ylälaidassa.
- 3321 Maisemakuva E. Raunio kuvan keskellä ylälaidassa, kalliopaljastuman korkeimmalla kohdalla, keskialalla Kolsin voimalaitoksen allasta Kokemäenjoessa.
- 3322 Maisemakuva SW. Raunio kuvan oikeassa laidassa olevan työmaakopin kohdalla. Vrt. D 47:42.
- 3323 Maisemakuva NW. Raunio kuvan keskellä kalliopaljastuman laella.
- 3324 Raunio puhdistettuna N ennen tutkimuksia. Sama kuin D 47:4.
- 3325 Sama.
- 3326 Paasiarkun jäännökset S, raunio puhdistettu. Sama kuin D 47:6.
- 3327 Raunio sektoroituna N. Paasiarkun jäännökset vasemmassa laidassa, taustalla Kokemäenjoen laaksoa Peipohjan kohdalla. Sama kuin D 47:7.
- 3328 Sama.
- 3329 N- ja W-sektorit NNW, pintakerros.
- 3330 Paasiarkun jäännökset N. Sama kuin D 47:9.
- 3331 S- ja E-sektorit SSE, pintakerros.
- 3332 W- ja S-sektorit WSW, pintakerros.
- 3333 N- ja E-sektorit ENE, pintakerros.
- 3334 N-sektorin pintakerroksen kiveystä, taustalla paasiarkun jäännökset. N.
- 3335 Pronssinen rannerengas TYA 172:10 in situ. E-sektori. Pintataso merkitty renkaan takana olevaan kiveen. Sama kuin D 47:11.
- 3336 Polttohaudan 2 alue pohjaan kaivettuna N, merkitty

- kallioon. Sama kuin D 47: 12.
- 3337 Puuhiihen hiukkasia N-sektorissa pohjakiven alla. NNE.
- 3338 Polttohaudan 3 alue pohjaan kaivettuna E, merkitty kallioon. Vrt. neg. 3335. Sama kuin D 47:13.
- 3339 Detalji N-sektorin turvekerroksen profiilista; maatumisaste on suurin kallion pinnassa. Sama kuin D 47:14.
- 3340 Työkuva 2.7.
- 3341 Työkuva 2.7.
- 3342 Massiivista täytekiveystä E-sektorissa paasiarkun SE-reunan ulkopuolella. SE.
- 3343 Koekaista pohjaan kaivettuna SE.
- 3344 Polttohaudan 1 E-reunaa ENE pohjaan kaivettuna. Sama kuin D 47:15.
- 3345 N-, E- ja W-sektorit pohjaan kaivettuina NNE. Pintakerroksen pintataso merkitty osaan pohjakiveyksestä liidulla. Vrt. neg. 3328. Sama kuin D 47:16.
- 3346 Sama. Vrt. neg. 3334.
- 3347 Sama.
- 3348 Työkuva 9.7.
- 3349 Osa W-sektorin SE-profiilista NW raunion ulkolaidalla. Huom. kiveyksen ohuus ja humuskerros. Sama kuin D 47:18.
- 3350 Polttohaudan 1 alueen W-sektorin puoleinen osa pohjaan kaivettuna ja W-sektorin SE-profiilia NW. Pintataso merkitty kiviin. Sama kuin D 47:19.
- 3351 Polttohaudan 4 löytötasoa. Sama kuin D 47:20.
- 3352 Polttohaudan 4 alue pohjaan kaivettuna W. Sama kuin D 47:21.
- 3353 Paasiarkku, polttohaudan 1 alueen pohjaankaivettu W-osa ja pohjakehän 2 osa S-sektorissa NW. Pintataso merkitty kiviin. Huom. kiilakivet, jotka on merkitty nuolilla. Sama kuin D 47:22.
- 3354 Paasiarkku ja polttohaudan 1 alueen pohjaankaivettu W-osa WSW. Vrt. neg. 3353. Sama kuin D 47:24.
- 3355 Paasi 2 W. Pintataso merkitty liidulla. Sama kuin D 47:25.
- 3356 Paasi 4 SW. Pintataso merkitty liidulla. Sama kuin D 47:26.
- 3357 Pohjakehää 2 S. Sama kuin D 47:27.
- 3358 Pohjakehä 1 W. Sama kuin D 47:28.
- 3359 Reunakivet S-sektorissa W.
- 3360 Raunio pohjaan kaivettuna N, paasiarkku kuvan tilanteessa vielä tutkimatta. Vrt. neg. 3327. Sama kuin D 47:29.
- 3361 Sama.
- 3362 Sama NNE.

- 3363 N- ja E-sektorit pohjaan kaivettuina ENE.
3364 E-sektori pohjaan kaivettuna E.
3365 S-sektori pohjaan kaivettuna SE.
3366 S- ja E-sektorit pohjaan kaivettuina SSE.
3367 W- ja S-sektorit pohjaan kaivettuina WSW.
3368 N- ja W-sektorit pohjaan kaivettuina NNW.
3369 Paasiarkku NNW. Sama kuin D 47:33.
3370 Paasiarkku SSE.
3371 Paasiarkku NNW, E-puoli kaivettu pohjaan. Huom. profiilissa olevat poikkikivet. Sama kuin D 47:34.
3372 Sama SSE.
3373 Paasiarkku NNW, E-puoli kaivettu pohjaan ja W-puoli löytötasoon.
3374 Paasiarkku pohjaan kaivettuna NNW. Sama kuin D 47:36.
3375 Paasiarkku pohjaan kaivettuna SSE. Sama kuin D 47:37.
3376 Paasiarkku pohjaan kaivettuna WSW. Sama kuin D 47:39.
3377 Pinsetti, partaveitsi ja palaneita luunsiruja in situ (TYA 172:1,2,5).
3378 Pinsetin, partaveitsen ja piin (TYA 172:1-4) löytöpaikka kuvan keskellä olevassa uurteessa.
3379 Raunio ennallistettuna N.

KOKEMÄKI, HAISTILA, ORJAPAASI 1980

Tekstit diapositiiveihin TYA D 47:1-47. Valok. Tapani Tuovinen 14.6.-16.7.1980.

- 47:1 Raunio N ennen tutkimuksia. Vas. laidassa paasiarkun jäännökset, taustalla Kokemäenjoen laaksoa Peipohjan kohdalla. Sama kuin neg. 3317.
2. Raunion paasiarkun jäännökset S ennen tutkimuksia. Sama kuin neg. 3318.
- 3 Paasiarkun jäännökset NE ennen tutkimuksia. Taustalla Kokemäenjoen laaksoa Kokemäenkartanon kohdalla. Sama kuin neg. 3319.
- 4 Raunio puhdistettuna N ennen sektorointia.
- 5 Sama.
- 6 Paasiarkun jäännökset S.
- 7 Raunio sektoroituna N. Paasiarkku vasemmassa laidassa, taustalla Kokemäenjoen laaksoa Peipohjan kohdalla.
- 8 Sama.
- 9 Paasiarkun jäännökset N.
- 10 S- ja E-sektorit SSE, pintakerros. Sama kuin neg. 3330.
- 11 Rannerengas TYA 172:10 in situ. Pintataso merkitty esineen takana olevaan kiveen. Sama kuin neg. 3335.
- 12 Polttohaudan 2 alue pohjaan kaivettuna N, merkitty kallioon. Sama kuin neg. 3336.
- 13 Polttohaudan 3 alue pohjaan kaivettuna E, merkitty kallioon. Sama kuin neg. 3338.
- 14 Detalji N-sektorin turvekerroksesta. Maatunein turve kalliopohjaa vasten. Sama kuin neg. 3339.
- 15 Polttohaudan 1 E-osaa pohjaan kaivettuna ENE. Sama kuin neg. 3344.
- 16 N-, E- ja W-sektorit pohjaan kaivettuina NNE. Pintataso merkitty osaan pohjakiveystä liidulla. Vrt. D 47:7-8.
- 17 Sama.
- 18 Osa W-sektorin SE-profiilista NW raunion ulkolaidalla. Huom. kiveyksen ohuus ja humuskerros.
- 19 Polttohaudan 1 alueen W-sektorin puoleinen osa pohjaan kaivettuna ja W-sektorin SE-profiilia NW. Pintataso merkitty. Sama kuin neg. 3350.
- 20 Polttohaudan 4 löytötaso. Sama kuin neg. 3351.

- 21 Polttohaudan 4 alue pohjaan kaivettuna W. Sama kuin neg. 3352.
- 22 Paasiarkku, polttohaudan 1 alueen W-osa ja pohjakehän 2 osa S-sektorissa NW. Pintaturpeen raja merkitty kiviin. Huom. kiilakivet. Sama kuin neg. 3353.
- 23 Sama.
- 24 Paasiarkku ja polttohaudan 1 alueen pohjaankaivettu W-osa WSW. Sama kuin neg. 3354.
- 25 Paasi 2 W. Sama kuin neg. 3355.
- 26 Paasi 4 SW. Sama kuin neg. 3356.
- 27 S-sektorin pohjakehää 2 S. Sama kuin neg. 3357.
- 28 Sisäkehä 1 W. Sama kuin neg. 3358.
- 29 Raunio pohjaan kaivettuna N. Paasiarkku kuvan tilanteessa vielä tutkimatta. Sama kuin neg. 3360.
- 30 Sama.
- 31 Sama.
- 32 Sama.
- 33 Paasiarkku NNW. Sama kuin neg. 3369.
- 34 Paasiarkku, E-puoli pohjaan kaivettuna NNW, poikkikivet osittain näkyvissä. Sama kuin neg. 3371.
- 35 Sama SSE.
- 36b Paasiarkku pohjaan kaivettuna NNW. Vrt. D 47:33, 34. Sama kuin neg. 3374.
- 37 Sama SSE. Vrt. D 47:35. Sama kuin neg. 3375.
- 38 Sama N. Vrt. D 47:9.
- 39 Sama WSW. Sama kuin neg. 3376.
- 40 Partaveitsi, pinsetti ja palaneita luunsiruja in situ (TYA 172:1,2,5). Sama kuin neg. 3377.
- 41 Sama.
- 42 Maisemakuva WSW. Raunio kuvan keskellä kalliopaljastuma laella, etualalla jokilaakson viljelyksiä.
- 43 Työkuva.
- 44 Raunion ennallistaminen: takakaivuri ja kaivausporukka 15.7.1980.
- 45 Takakaivuri työssään.
- 46 Ote peruskartasta 1134 12.
- 47 Ote peruskartasta 1134 12.

Kuva 1. Maisema E. Orjapaaden raunio kuvan keskellä ylälaidassa, keskialalla Kolsin voimalaitoksen allasta Kokemäenjoessa. Neg. 3321.

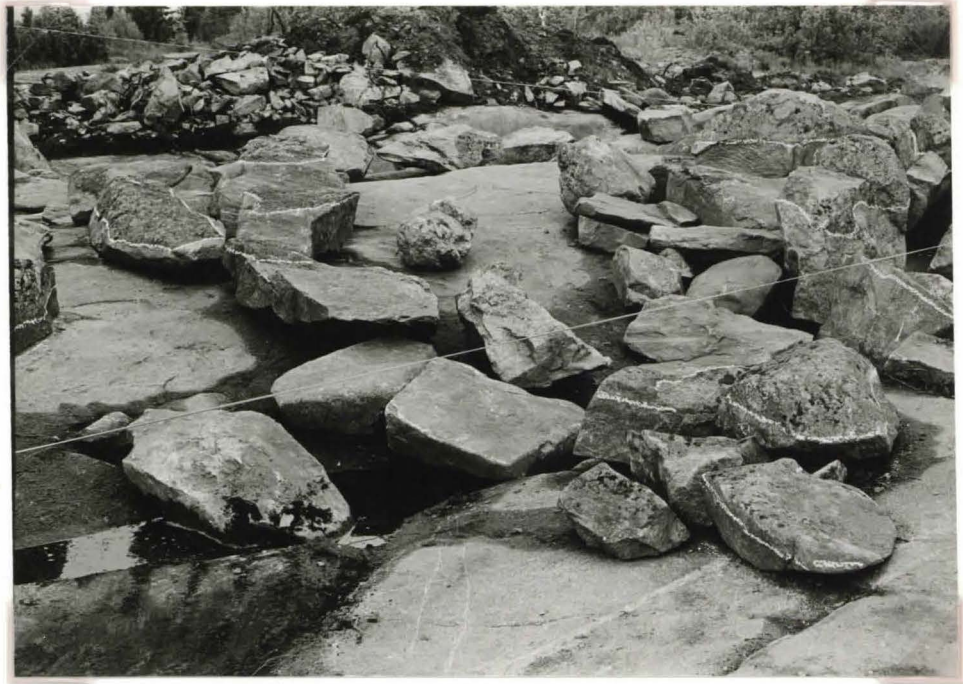
Kuva 2. Maisema SW. Raunio kuvan oikeassa laidassa olevan työmaakopin kohdalla. Neg. 3322.

Kuva 3↓ Raunio N ennen tutkimuksia. Vasemmassa laidassa paasiarkun jäännökset, taustalla Kokemäenjoen laaksoa Peipohjan kohdalla. Neg. 3317.

Kuva 4. Raunio puhdistettuna N ennen tutkimuksia. Neg. 3324.

Kuva 5. Pohjakehä 1 W. Neg. 3358.

Kuva 6. Pohjakehä 2 S. Neg. 3357.

Kuva 7. Paasiarkku, polttohaudan 1 alueen pohjaan-
kaivettu W-osa ja pohjakehän 2 osa S-sektorissa NW.
Pintataso merkitty kiviin. Huom. paasiarkun pysty-
kivien alla olevat kiilakivet. Neg. 3353.

Kuva 8. Paasiarkku NNW. Neg. 3369.

Kuva 9. Paasiarkku NNW, E-puoli kaivettu pohjaan.
Huom. profiilissa olevat poikkikivet. Neg. 3371.

Kuva 10. Paasiarkku pohjaan kaivettuna NNW.
Neg. 3374.

Kuva 11. Paasiarkki pohjaan kaivettuna WSW.
Neg. 3376.

Kuva 12. Raunio pohjaan kaivettuna N. Vrt. kuva 4.
Neg. 3360.

Kuva 13. W- ja S-sektorit pohjaan kaivettuina WSW.
Neg. 3367.

Kuva 14. Polttohaudan 1 E-reunaa ENE. Negl 3344.

Kuva 15. Polttohaudan 2 alue pohjaan kaivettuna
N. Neg. 3336.

Kuva 16. Polttohaudan 3 alue pohjaan kaivettuna
E. Vrt. kuva 18. Neg. 3338.

Kuva 17. Polttohaudan 4 alue pohjaan kaivettuna
W. Neg. 3352.

Kuva 18. Pronssinen rannerengas TYA 172:10 in
situ, polttohauta 3. Pintataso merkitty renkaan
takana olevaan kiveen. Neg. 3335.

Kokemäki, Haistila, Orjapaasi 1980

Kuva 19. Pinsetti, partaveitsi ja palaneita luunsiruja in situ (TYA 172:1,2,5). Neg. 3377.

Kuva 20. Työkuva 2.7.1980. Vas. Hilikka Huhtanen, Sirpa Juvela, Markku Teinonen, Jouko Seppälä, Ilkka Heikkonen. Neg. 3341.